

УДК 378.147:611.01

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ
СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ»**

Свінцицька Наталія Леонідівна

канд. мед. наук, доцент

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

Когут Ірина Вікторівна

канд. пед. наук, доцент

Полтавський національний педагогічний

університет ім. В.Г. Короленка

Білаш Валентина Павлівна

кан. біол. наук, доцент кафедри анатомії людини

Каценко Андрій Любославов

викладач кафедри анатомія людини

Корчан Наталія Олександрівна

викладач кафедри анатомія людини

Литовка Володимир Вікторович

викладач кафедри анатомія людини

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

Анотація. В статті висвітлено, що актуальним питанням залишається впровадження дієвих методів викладання морфологічних дисциплін іноземним студентам з метою формування у них професійних компетентностей. З'ясовано, що в Україні суть модернізації освітнього процесу найбільше відбилася в Концепції розвитку дистанційної освіти, яка завдяки такому глобальному явищу, як Інтернет, охопила широкі шари суспільства та стала найважливішим фактором його розвитку. Ефективності навчального процесу можна досягти за рахунок адекватних умов для роботи студентів, впровадження різноманітних методів активізації студентів, розробки комп'ютерних програм навчального та

контрольного типів.

Ключові слова: навчальний процес, самостійна робота, здобувач вищої освіти, морфологія, анатомія.

Нинішній стан освіти в медичних закладах України примушує застосовувати сучасні методи навчання, що відповідає вимогам часу. Серед багатьох проблем вищої школи, які нині існують, найбільш важливою є підготовка лікаря [1]. В свою чергу, підготовка гарного спеціаліста неможлива без кардинальної перебудови змісту організації освіти та самого навчання, а також зміни структури навчальних закладів з метою приведення їх у відповідність до сучасних вимог і подальшої інтеграції до міжнародної системи освіти. Тільки на цій основі дипломи вищих навчальних закладів України стануть конвертованими, а наші випускники відчуватимуть себе фахівцями у інших країнах. Подолати численні перешкоди на цьому шляху та ліквідувати ізоляваність можна тільки наполегливою і копіткою повсякденною працею. Ми сподіваємося не втратити своїх надбань і одночасно запозичити досвід інших медичних навчальних закладів України, розвинених зарубіжних країн та впроваджувати передові методи і новітні технології в діяльність нашої академії [7].

Беззаперечним кроком для всеохоплюючого інтеграційного процесу в академії є поєднання і взаємодоповнення навчального, виховного та наукового процесів. Вимоги до підготовки лікарів передбачають організацію науково-обґрунтованої системи контролю в процесі навчання [2].

Навчальний процес є однією з найважливіших функцій академії. Без глибоких теоретичних знань і практичних навичок, якими озброює вища школа, неможливо стати професіоналом і бути корисним своїй державі. Кафедра анатомії людини прагне досягти найкращих результатів засвоєння навчального матеріалу не тільки прямими вимогами до студентів, а й мотивацією навчання, підвищення інтересу до матеріалу, що вивчається, до майбутньої професійної діяльності [11].

Науково-дослідна робота має бути складовою частиною підготовки фахівців, тому інтеграція навчального процесу з наукою є одним із фундаментальних принципів функціонування системи освіти у нашій державі.

У відповідності з європейськими стандартами та вимогами самостійна робота студентів (СРС) належить до основних видів навчальної діяльності, переважно виступає чи не єдиним способом виховання самостійності в успішному засвоєнні знань. Запорукою ефективності СРС стає не просто її методичний арсенал, а й створення відповідних засад для її організації. А це передбачає насамперед мотивацію навчальної діяльності іноземного студента. Потрібна наполеглива робота викладача, а головне – усвідомлення тієї істини, що пізнавальна СРС є продовженням і наслідком тієї роботи і тих установок, які аналізуються в аудиторній роботі в безпосередньому спілкуванні викладача і студента [10]. Таким чином, сучасне розуміння СРС вимагає врахування таких компонентів, як потреби студента в пізнавальній діяльності; його мотивації, інтересів; різноманітності навчання. Кожен із цих компонентів має вагомий вплив на ефективний навчальний процес, особливо на молодших курсах, коли в студентів ще не сформувалася власна мотиваційна база. Лише чітка організація самостійної роботи іноземних студентів може забезпечити високий рівень знань, умінь і навичок. СРС, як стверджують численні дослідження, активізує мислення, сприяє створенню власних поглядів і переконань.

Беручи до уваги, що навчальним планом для самостійної роботи студента відведено 35 % навчальних годин, на цю форму роботи спрямована діяльність кафедри. Самостійна робота має дві форми – аудиторна і позааудиторна.

Аудиторна самостійна робота студентів під керівництвом викладача спрямована на удосконалення вмінь і навичок з дисципліни «Анатомія людини» [4,8,9]. Для успішної організації пізнавальної діяльності та СРС на кафедрі анатомії людини створені всі необхідні умови. Студент має можливість у свій вільний час займатися самостійною роботою на кафедрі: користуватися препаратами, муляжами, розглядати музейні експонати. Крім того, викладачами кафедри розроблені методичні вказівки для самостійної роботи іноземних

студентів на практичному занятті та під час підготовки до нього російською й англійською мовами. У першому розділі визначена актуальність теми, де коротко розкривається її професійна значимість, наводяться дані, спрямовані на формування позитивної мотивації вивчення цієї теми. Визначена конкретна мета даної теми, де студент має аналізувати, пояснювати, класифікувати, трактувати. Разом із цим він може запропонувати нову класифікацію, скласти схему, граф логічну таблицю заняття. Вивчаючи тему, студент має опиратися на базові знання, вміння, навички, які він опанував при вивченні інформативних дисциплін (міждисциплінарна інтеграція). Це створює цілісне сприйняття медицини в наступному розділі, визначені завдання для самостійної роботи. Цей розділ охоплює вивчення медичної термінології, теоретичні питання матеріалу лекції. Стисло викладено зміст занять у вигляді тез, таблиць, графіків. У кінці методичних вказівок міститься матеріал для самоконтролю, який складається з контрольних питань, ситуаційних задач із бази даних ліцензійного іспиту «Крок 1»; пропонується перелік основної та додаткової літератури для вивчення даної теми.

З метою оптимізації та підвищення ефективності самостійної роботи іноземних студентів перших курсів співробітниками кафедри підготовлені та надруковані навчальні робочі зошити «Анатомія опорно-рухового апарата», де велика увага приділяється практичній частині дисципліни. Розбираючи ілюстративний матеріал та розбираючи базові моменти на сухих та вологих препаратах, відповідаючи на практичні запитання з клінічним ухилом, студент-іноземець отримує неоціненний досвід роботи з анатомічними препаратами, літературою [6,12].

Стрімкий розвиток інформаційних технологій в XXI сторіччі зробив актуальною проблему модернізації системи освіти. В Україні суть такої модернізації найбільше відбилася в Концепції розвитку дистанційної освіти, яка завдяки такому глобальному явищу, як Інтернет, охоплює широкі шари суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку. Крім того, технології дистанційного навчання можуть використовуватись не тільки в

дистанційній освіті, а й в інших формах навчання: очній, експерименті; зокрема, в окремих дисциплінах або в блоках дисциплін, що призначені для підвищення освітнього рівня чи кваліфікації окремих осіб та (або) груп слухачів. Рекомендації впровадження дистанційного навчання можуть застосовуватися в умовах, коли можливості фізичного відвідування закладів освіти здобувачами обмежені або відсутні, традиційні інструменти семестрового контролю та атестації здобувачів фахової передвищої та вищої освіти не можуть бути застосовані з причин непереборної сили (природні катаклізми, заходи карантинного порядку та інші форс-мажорні обставини).

До характерних рис дистанційної освіти відносять:

1) гнучкість: учні, студенти, слухачі, що здобувають дистанційну освіту, в основному не відвідують регулярних занять, а навчаються у зручний для себе час та у зручному місці;

2) модульність: в основу програми дистанційної освіти покладається модульний принцип; кожний окремий курс створює цілісне уявлення про окрему предметну сферу, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам;

3) паралельність: навчання здійснюється одночасно з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямком), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності;

4) велика аудиторія: одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості учнів, студентів та слухачів, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку студентів між собою та з викладачами;

5) економічність: ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні сприяти зниженню витрат на підготовку фахівців;

6) технологічність: використання в навчальному процесі нових

досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір;

7) соціальна рівність: рівні можливості здобуття освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу;

8) інтернаціональність: можливість здобути освіту в навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни, та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном.

9) нова роль викладача: дистанційна освіта розширює і оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій;

10) позитивний вплив на студента (учня, слухача): підвищення творчого та інтелектуального потенціалу людини, що здобуває дистанційну освіту завдяки самоорганізації, прагненню до знань, використанню сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, вмінню самостійно приймати відповідальні рішення;

11) якість: для підготовки дидактичних засобів залучається найкращий професорсько-викладацький склад і використовуються найсучасніші навчально-методичні матеріали; передбачається введення спеціалізованого контролю якості дистанційної освіти на відповідність її освітнім стандартам.

Технології дистанційного навчання — це відкрита розгалужена система дидактичних та інформаційно-комунікаційних технологій, яка створена за рахунок поєднання потрібних форм, методів і засобів навчання з метою отримання найвищої якості результатів навчання та використовується для розроблення дистанційних курсів, організації навчального процесу та керування ним.

Дистанційні технології навчання передбачають здійснення взаємодії між учасниками освітнього процесу як асинхронно, так і синхронно в часі.

Дистанційна комунікація учасників освітнього процесу може

здійснюватися через засоби комунікації, вбудовані до системи управління навчанням (LMS), електронну пошту, месенджери (Viber, Telegram та інші), відеоконференції (MS Teams, ZOOM, Google Meet, Skype та інші), форуми, чати тощо. Здобувачі освіти повинні мати надійний інтернет-зв'язок, у випадку усних відповідей – телефон або комп'ютер з мікрофоном, можливість встановити на комп'ютер необхідне програмне забезпечення, тощо.

Технології дистанційного навчання — це відкрита розгалужена система дидактичних та інформаційно-комунікаційних технологій, яка створена за рахунок поєднання потрібних форм, методів і засобів навчання з метою отримання найвищої якості результатів навчання та використовується для розроблення дистанційних курсів, організації навчального процесу та керування ним.

Порівняльні дослідження свідчать, що дистанційне навчання може бути настільки ж ефективним, як і аудиторне навчання, якщо методи і технології відповідають завданням, є взаємодія між студентами та є вчасний зворотний зв'язок між викладачем та студентом. Успішні програми дистанційного навчання базуються на послідовних і комплексних зусиллях студентів, викладачів, координаторів, допоміжного персоналу й адміністрації.

Форми позааудиторної самостійної (дистанційної) діяльності студентів включають роботу з підручником, монографіями, навчальними таблицями, складання граф логічних структур органів, судин, нервів, підготовка відповідей на контрольні питання, рішення ситуаційних задач, перегляд навчальних фільмів [3].

У навчальному процесі ми застосовуємо не тільки ілюстративний матеріал, але й проведення заняття в комп'ютерному класі кафедри. Розробка і впровадження тестових іспитів, в підготовці яких активну участь брали і продовжують брати наші викладачі, сприяє інтеграції нашої системи навчання у прийняту в передових країнах світу. Викладачі формують навчальні тести різного рівня, редагують їх та застосовують під час практичних занять. Це формує нове мислення викладача, а отже, і студента [5,13].

Багаторічний досвід праці викладачів кафедри свідчить про достатню ефективність тестового контролю на етапах навчання. Тестовий контроль проводиться систематично - контролюються вихідні, проміжні, рубіжні та підсумкові заняття.

На етапах навчання використовуються тести формату «А», що передбачають наявність п'яти відповідей до завдання, одна з яких правильна.

Використання тестів різної важкості дає змогу розподілити студентів за ступенями підготовки з подальшим застосуванням диференційованого підходу в навчанні. Тести кінцевого контролю автоматизовані, тобто тестові завдання видаються на дисплеї комп'ютера, відповіді на них вводяться безпосередньо опитаним з подальшою їх обробкою на комп'ютері. Найбільш педагогічно обґрунтованою та найменш конфліктною вважали форму інформування про результати, при якій студент відразу після тестування знайомиться зі своїми результатами.

І, як висновок, тестовий контроль, як цензор знань, має багато привабливих рис - об'єктивність, конфіденційність, можливість охоплення величезного обсягу знань. Проте знання будови організму людини, певні практичні навички за такою системою неможливо оцінити. І тому на Заході також поступово відмовляються від виключно тестової перевірки знань. Слід наголосити, що неможливо сформулювати сучасного фахівця без застосування комп'ютерних технологій навчання, але ж одночасно комп'ютер може суттєво обмежити його рівень освіти. Тому ми повинні навчитись поєднувати використання у розумних пропорціях сучасних комп'ютерних технологій навчання з педагогічною майстерністю наших викладачів, не відкидаючи традиційні форми і методи, що вже апробовані і відшліфовані протягом десятиліть.

Висновки. Таким чином, даний вид навчання сприяє якісному формуванню професійного розуміння майбутньої діяльності медичної та стоматологічної практики. Як результат такої організації навчального процесу – достатньо великий інтерес іноземних студентів.

Отже, самостійна робота не лише допомагає іноземному студенту успішно засвоїти зміст навчального матеріалу, формувати вміння і навички професійної діяльності, вона формує потребу в постійному самовдосконаленні, самоосвіті, розширенні світогляду. У сучасних умовах це дуже важливо, адже після закінчення вищого навчального закладу самоосвіта і самовиховання особистості стають визначальними для її професійного вдосконалення та формування клінічного мислення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дейнега Т.Ф. Напрями вдосконалення підготовки майбутніх лікарів у сучасних умовах на кафедрі анатомії людини / Т.Ф. Дейнега, Н.Л. Свінцицька, В.О. Рогуля // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах: Навчально-наукова конференція з міжнародною участю 26 березня 2015 р. м. Полтава. – Полтава, 2015. – С. 71-73.
2. Рогуля В.О. Актуальні проблеми і методи їх розв'язання при викладанні анатомії людини іноземним студентам / В.О. Рогуля, О.О. Шерстюк, С.А. Підлужна [та ін.] // Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні: навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 21 березня 2019 р. – Полтава, 2019. – С. 180–182.
3. Свінцицька Н. Л. Використання нетрадиційних методів навчання студентів на кафедрі анатомії людини ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» / Н.Л. Свінцицька, О.К. Солдатов // Вісник проблем біології і медицини. – 2010. – Вип. 1. – С. 215–218.
4. Свінцицька Н.Л. Вплив наукових досліджень викладача на формування сучасного лікаря / Н. Л. Свінцицька, О. О. Шерстюк, Т. Ф. Дейнега [та ін.] // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 26 березня 2015 р., м. Полтава. – Полтава, 2015. – С. 213–214.
5. Свінцицька Н.Л. Досвід впровадження ігрового методу навчання студентів на кафедрі анатомії людини ВДНЗ України «Українська медична

стоматологічна академія» / Н.Л. Свінцицька, О.А. Шерстюк, В.О. Рогуля // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2010. – Т.10, вип.4. – С. 185-186.

6. Свінцицька Н.Л. Робота у студентському науковому товаристві – перша ланка у процесі формування сучасного лікаря / Н.Л. Свінцицька, О.О. Шерстюк, Р.Л. Устенко [та ін.] // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2015.– Т.15, вип.2 (50). – С. 39-42.

7. Свінцицька Н. Л. Особливості формування професійного становлення іноземних студентів під час вивчення дисципліни «Анатомія людини» / Н. Л. Свінцицька, В. Г. Гринь, А. Л. Каценко // Актуальні питання медичної (фармацевтичної) освіти іноземних громадян: проблеми та перспективи: навч.-наук. конф. з міжнар. участю (Полтава, 22 листопада, 2018 р.): збірник статей. – Полтава, 2018. – С. 81–83.

8. Свінцицька Н. Л. Труднощі, що виникають при викладанні дисципліни «анатомія людини» іноземним студентам, та шляхи їх вирішення / Н. Л. Свінцицька, О. К. Солдатов, І. М. Солдатова // Світ медицини та біології. – 2010. – № 3. – С. 141–143.

9. Свінцицька Н. Л. Формування клінічного мислення студентів англomовної форми навчання під час вивчення дисципліни «Анатомія людини» / Н. Л. Свінцицька, О. О. Шерстюк, Р. Л. Устенко [та ін.] // Удосконалення якості підготовки лікарів у сучасних умовах: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 24 березня 2016 р. – Полтава, 2016. – С. 189–190.

10. Свінцицька Н. Л. Деякі питання оптимізації навчального процесу з дисципліни «Анатомія людини» / Н. Л. Свінцицька, А. Л. Каценко, В. В. Литовка / Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі (XXVI Каришинські читання): матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 30-31 травня 2019 р. – Полтава, 2019. – С. 279–280.

11. Свінцицька Н.Л. Формування професійних компетентностей у іноземних студентів під час вивчення дисципліни «Анатомія людини» / Н. Л.

Свінцицька, А. В. Пілюгін, Р. Л. Устенко [та ін.] // Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика: матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 19 березня 2020 р. – Полтава, 2020. – С. 183–185.

12. Шерстюк О.О. Стереоморфология: история и перспективы ее развития для теории и практики медицины / О. О. Шерстюк, Н. Л. Свинцицкая, Р. Л. Устенко [и др.] // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2020. – Т. 20, вип. 1 (69). – С. 186–192.

13. Svintsytska N. L. Morphofunctional characteristic of the skull with a clinical aspects: study guide / N. L. Svintsytska, V. H. Hryn. O. I. Kovalchuk. – Poltava, 2020. – 205 p.